הגדת הרבי

קטע צג

בטעם מצות הסיבה

ולמה אין הנשים נוהגין להסב

הסיבה. ויסב אלקים את העם מכאן אמרו רבותינו אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב שכך עשה להם הקב"ה (שמ"ר פ"כ, יח).

מהו ויסב שהרביצם כדרכי המלכים רבוצים על מטותיהם (במדב"ר פ"א, ב).

שמות רבה פרשת בשלח פרשה כ, יח

בשלח (יג, יז-יח)

וַיְהִי בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת־הָעָם ..

וַיַּסֵּב אֱלֹקִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף..

מהו ויסב שהקיפן הקדוש ברוך הוא כשם שהוא אומר (זכריה ב, ט) וַאֲנִי אֶהְיֶה־לָּהּ נְאֻם־יְקֹוָק חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב, וכגון רועה שהיה רועה צאנו וראה זאבין באין על הצאן, והיה סובב את הצאן שלא ינָזקו. כך בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו אלופי אדום ומואב וכנען ועמלק עומדין ונותנין את העצה היאך לבא על ישראל, כשראה הקדוש ברוך הוא כך, סבב אותן שלא יבואו עליהם שנאמר וַיַּסֵּב אֱלֹקִים אֶת־הָעָם..

מדרש תנחומא בשלח סימן ג

וה' הולך לפניהם יומם, את מוצא שבעה ענני כבוד היו: אלו הן, וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן הרי אחד, וענן עומד עליהם הרי שתים, ובעמוד ענן (במדבר יד) הרי שלשה ובהאריך הענן (שם במדבר ט) ארבע, ובהעלות הענן חמשה, ואם לא יעלה הענן ששה, כי ענן ה' על המשכן (שמות מ) שבעה, ארבע מארבע רוחות, ואחד מלמטה, ואחד מלמעלה, ואחד מהלך לפניהם, כל הנמוך מגביהו וכל הגבוה מנמיכו ושורף נחשים ועקרבים מכבד ומרבץ את הדרך לפניהם.

האזינו (לב, י): יְמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֹהוּ יְלֵל יְשִׁמֹן יְסֹבְבֶנְהוּ..
תרגום ירושלמי: אַקִּיף עֲלֵיהוֹן עֲנָנֵי יְקָר
תרגום יונתן: אָגִין עֲלֵיהוֹן שְׁבָעָתֵי עֲנָנֵי אִיקָרֵיהּ
שיר השירים (א, ד): הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו..
ע"ש בתרגום דקאי על עמוד הענן והאש, ומל' "חדריו" משמע שהיו מסוסבים בעננים.

בראשית וישב לז, כה וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכָל־לֶחֶם

תרגום אונקלוס: ואסחרו למיכל לחמא

דבר אחר, וַיַּסֵּב אֱלֹקִים אֶת־הָעָם מכאן אמרו רבותינו "אפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיסב" שכך עשה להם הקדוש ברוך הוא שנאמר וַיַּסֵּב אֱלֹקִים.

במדבר רבה פרשת במדבר פרשה א, ב

Jewish.tv

וַיְדַבֵּר יְקֹוָק אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי, זה שאמר הכתוב (ירמיה ב, לא) הַדּוֹר אַתֶּם רְאוּ דְּבַר־יְקֹוָק הֲמִדְבָּר הָיִיתִי לְיִשְׂרָאֵל אִם אֶרֶץ מַאְפֵּלְיָה וגו' אמר הקדוש ברוך הוא לישראל על שאמרתם למשה (במדבר כא, ה) לָמָּה הֶעֱלִיתֶנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר, וכי כמדבר הייתי לישראל, וכי כמדבר עשיתי עמהם, בנוהג שבעולם מלך בשר ודם שיצא למדבר שמא מוצא הוא שם שלוה כשם שהיה מוצא בפלטין, או אכילה או שתייה, ואתם הייתם עבדים למצרים והוצאתי אתכם, משם הרבצתי אתכם בסיגמטין [בלשון יווני מיני מצעות – ע"י ממוסף הערוך].

שנאמר וַיַּסֵּב אֱלֹקִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר, מהו וַיַּסֵּב שהרביצם כדרכי המלכים רבוצין על מטותיהם.. (ועד"ז בתנחומא במדבר סי' ב).

בשמו"ר שם כה, ז [מהכא משמע שהכוונה שהסיבן בענני הכבוד].
ד"א הנני ממטיר לכם לחם מן השמים הה"ד (תהלים כג) תערוך לפני שלחן נגד צוררי, אימתי אמרו ישראל דבר זה כשיצאו ממצרים, והיו אומות אומרים עתידין אלו למות במדבר, ואמרו (שם עח) היוכל אל לערוך שלחן במדבר, מה עשה הקדוש ברוך הוא הסיבן תחת ענני כבוד, שנאמר ויסב אלהים את העם, והאכילם מן שנא' (דברים ח') המאכילך מן במדבר.. והיו אומות רואין את ישראל מסובין, ואוכלין ומקלסין להקב"ה שנאמר (תהלים כג) תערוך לפני שלחן נגד צוררי .. וכן לעתיד לבוא הוא עושה שלום להם והם מסובין ואוכלין בג"ע, ועובדי כוכבים רואין מנהגם ונימוסין, שנאמר (ישעיה סה) הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו וגו'.

טעם מצות הסיבה בראשונים

פסחים צט, ב
משנה. ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך. **אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב.**

רש"י
עד שיסב כדרך בני חורין, **זכר לחירות,** במטה ועל השלחן.

רשב"ם
עד שיסב כדרך בני חורין במטה ועל השלחן **זכר לחירות.**

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה ו-ח
בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם וגו',

[כן גרס הרמב"ם בהגדה, דלא כפי שהוא במשנה דידן]

[ואתחנן פרק ו, כ-כג
כִּי־יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹוָק אֱלֹקֵינוּ אֶתְכֶם.
וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְקֹוָק מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה.
וַיִּתֵּן יְקֹוָק אֹתֹת וּמֹפְתִים גְּדֹלִים וְרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ.
וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָתֶת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ.]

ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא בתורה וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ

[פרנקל ציין לפ' ואתחנן, אבל יכול להיות ראה טו, טו. ראה טז, יב. כי תצא כד, יח. ובמפעל הרמב"ם "ועוד". ואדה"ז מביא]

[(ואתחנן ה, ט) **וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ** בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְקֹוָק אֱלֹקֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל־כֵּן צִוְּךָ יְקֹוָק אֱלֹקֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת.

(ראה טו, טו) הַעֲנֵיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְקֹוָק אֱלֹקֶיךָ תִּתֶּן־לוֹ.
וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יְקֹוָק אֱלֹקֶיךָ עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם.]

כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית.

לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין..

ואימתי צריכין הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות האלו, ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב הרי זה משובח ואם לאו אינו צריך.

Jewish.tv

שולחן ערוך הרב (תעב, ו-ז)
אף על פי שבכל השנה טוב למעט בכלים נאים זכר לחורבן מכל מקום בליל פסח טוב להרבות בכלים נאים כפי כחו אפילו הכלים שאין צריך לסעודה יסדרם יפה על השולחן לנוי זכר לחירות.

ויכין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חירות כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים לפי שבכל דור ודור חייב האדם להראות את עצמו כאלו הוא עתה יוצא משעבוד מצרים שנאמר (בא יג, ח) **בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְקֹוָק לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם.**

[מַצּוֹת יֵאָכֵל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלֶךָ.
וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר **בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְקֹוָק לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם.**

משנה פסחים פרק י משנה ה
בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא **לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים.**

גמ' שם קטז, ב
אמר רבא: צריך שיאמר **וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם.]**

ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרָיִם... (ראה טז, יב. כי תצא כד, יח)

כאילו אתה בעצמך היית במצרים עבד ונפדית ויצאת לחירות, לפיכך צריך לעשות כל מעשה לילה זה דרך חירות כמו שנתבאר. [צ"ל "שיתבאר"].

הרבי מדבר על שינוי שונות והפסוקים ואכ"מ

סעיף יד
אימתי צריך להסב: בשעת אכילת כזית שמברך עליו על אכילת מצה, ובשעת אכילת הכריכה מצה ומרור, ובשעת אכילת אפיקומן, ובשעת שתיית ד' כוסות, לפי שכל דברים אלו הם זכר לגאולה ולחירות, שהד' כוסות תקנו חכמים כנגד ד' לשונות של גאולה האמורים בפרשה וארא והוצאתי וגאלתי ולקחתי והצלתי, והאפיקומן והכריכה הם זכר לפסח שהיה נאכל דרך חירות, לפיכך הם צריכין הסיבה דרך חירות.

אבל שאר כל הסעודה אם רצה לאכול ולשתות בלא הסיבה הרשות בידו ואין בידינו להצריכו להסב, אבל מכל מקום המיסב בכל הסעודה הרי זה משובח ועושה מצוה מן המובחר.

שם תעג, מח
אף על פי שקריאת ההלל היא מעומד כמו שנתבאר בסי' ת"כ מכל מקום ההלל שבלילה זה קורין אפילו מיושב **לפי שכל מעשי לילה זה הוא דרך חירות** לפיכך אין מטריחין אותו לעמוד ומכל מקום לא יקרא ההלל וההגדה כשהוא מוטה על צדו אלא ישב באימה וביראה..

וא"כ צריך להבין למה הביא הרבי רק מדרשים ועפ"י דרוש!

יוצר לשבת הגדול (הביאו הראשונים הרבה דינים)

(ד"ה אין ערוך אליך).

וְלָמָּה מְסֻבִּין בְּמִטָּה כְּבוּדָּה וּכְלוּלָה זֵכֶר לְחֵרוּת וְרִבּוּץ עַנְגֵי כְּבוֹד בַּחֲתוּלָה*. שֶׁבֶן דֶּרֶךְ בְּנֵי מְלָכִים לִנְהוֹג כָּבוֹד וּלְסַלְסְלָה שֶׁעִטָּרָנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב עֲטֶרֶת מְלוּכָה וּתְהִלָּה. וּבֵרַר לְהוֹדִיעַ עַם מַרְעִיתוֹ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה. כִּי לֵאלֹקִים מָגִנֵּי אֶרֶץ מְאֹד נַעֲלָה:

אבל צ"ע למה הרבי בדוקא לומד המדרש אחרת?

ועוד, ר' יו"ט עלם מביא ב' טעמים, והרבי מביא רק אחת?

* יחזקאל טז, ד
וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הוּלֶּדֶת אֹתָךְ לֹא־כָרַת שָׁרֹךְ וּבַמַּיִם לֹא־רֻחַצְתְּ לְמִשְׁעִי וְהָמְלֹחַ לֹא הֻמְלַחְתְּ וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ.
רד"ק
והחתל לא חתלת - כמו שמלפפין את הולד **ומחתלין אותו בחתלת בגדים** וקושרין אותו לתקן איבריו ולישרם לפי שהיה במעי אמו כרוך בשליתו ראשו בין ברכיו. וענין המשל שהיו ישראל במצרים מעת מת יוסף וקם מלך חדש על מצרים כילד שאין בו כח לפרנס עצמו, ולא מצא חומל שיחמול עליו, ולא עוד אלא שהשליכוהו חוץ לעיר על פני השדה מרוב מאסם בו. זהו שאמר בגעל נפשך ביום הולדת אותך זהו געל דמי הלידה, כן ישראל העבידום מצרים בפרך וענו אותם בכל מיני ענוי' עד שהיו קרובי' למות מרוב הענויים, ולא עוד אלא שהשליכום חוץ לעיר בשדה כמו שכתוב בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה ממאסם בהם שלא יראום, זהו משל ותשלכי על פני השדה, ויונתן תרגם הפסוק כן ואף כד נחתו אבהתכון למצרים וגו'.

אשה

Jewish.tv

פסחים קח, א
אשה [אצל בעלה] לא בעיא הסיבה, ואם אשה חשובה היא - צריכה הסיבה.

רשב"ם
ומפרש בשאילתות דרב אחאי לאו דרכייהו דנשי למיזגא.

לבוש סעיף ד
אשה אינה צריכה הסיבה, דלאו אורח ארעא דאשה להסב בפני הבריות, **שאינו לה דרך כבוד, ואם היא אשה חשובה דרכה להסב וצריכה הסיבה,** **ואין נוהגין כן.**

בהגדה מאיר עין שגם אצל הרומיים אשה לא הסיב, וטעם אשה חשובה – בגדי' ארוכים.

רשב"ם מביא עוד טעם אבל הפוסקים (ב"ח, פר"ח כו') כתבו דזהו העיקר.

ב"ח אורח חיים סימן תעב
ד לפירוש השאילתות ניחא דאשה חשובה אורחא למיזגא, אבל לפירוש רשב"ם קשיא דאף אשה חשובה צריך שתהיה עליה אימת בעלה, ועוד דאימת בעלה ודאי אינו כ"כ כאימת האב על הבן, ואף על פי כן חייב להסב. **הלכך נראה עיקר כפירוש השאילתות.** ומה שנמצא בגמרא שלנו אשה אצל בעלה לא בעיא הסיבה טעות סופר הוא. והתלמידים הגיהו ככה על פי פירוש רשב"ם והעיקר דאפילו אלמנה וגרושה לא בעיא הסיבה כפירוש השאילתות אם לא בנשים חשובות ובשם התוספות כתבו דשלנו כולן חשובות הן.

פרי חדש סעיף ד
ולכן העיקר כמו שכתוב בשאלתות דרב אחאי [שאילתא עז] דטעמא משום דלאו **דרכיהו** דנשי למיזגא, ולפי זה כל אשה אינה צריכה הסיבה.

ההלכה

רמב"ם חו"מ ז, ח. טור סימן תעב
אשה אינה צריכה הסיבה, ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה.

כסף משנה הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה ח
כתב הר' מנוח אשה חשובה כלומר **א.** שאין לה בעל והיא גברת הבית. **ב.** א"נ שהיא חשובה בפרי ידיה בת גדולי הדור אשת חיל יראת ה'. **ג.** א"נ אשה חשובה שיש לה עבדים ושפחות שאינה צריכה להתעסק בתיקון המאכל ועניני הבית.

כל הנשים שלנו חשובות

בית יוסף
וכתב רבינו ירוחם (נ"ה ח"ד מב ע"ד) בשם התוספות **שכל הנשים שלנו חשובות הן וצריכות הסיבה** וכן כתב גם כן המרדכי בפרק ערבי פסחים (לז ע"ד) משם התוספות.

שולחן ערוך שם סעיף ד
אשה אינה צריכה הסיבה אלא א"כ היא חשובה.
הגה: וכל הנשים שלנו מיקרי חשובות (מרדכי ריש פ' ע"פ ורבינו ירוחם)

ומ"מ אין המנהג להסב, והטעם כ' הרמ"א משום דסומכות על ראבי"ה...

שיטת הראב"ן והראבי"ה ואם הלכה כמותו

טור, סתע"ב
וכ' **אבי העזרי** בזמן הזה שאין רגילות בארצינו להיסב **יושב כדרכו וא"צ להיסב.**

בית יוסף
וכתב אבי העזרי (סי' תקכה עמ' 154) בזמן הזה שאין רגילות בארצנו להסב יושב כדרכו וכו'. כ"כ המרדכי בפרק ערבי פסחים (לד :) בשם **ראב"ן** (קסד ע"ד) וגם הגהות מיימון (פ"ז אות ב) כתבו כן בשם ראבי"ה **וכתבו עליו דיחיד הוא בדבר זה. כלומר שדעת כל הפוסקים דלעולם בעי הסיבה ואפילו בזמן הזה.**

לבוש סעיף ד
אשה אינה צריכה הסיבה, דלאו אורח ארעא דאשה להסב בפני הבריות, **שאינו לה דרך כבוד, ואם היא אשה חשובה דרכה להסב וצריכה הסיבה, ואין נוהגין כן.**

דרכי משה
אמנם לא ראיתי בזמן הזה נשים מסיבות **ואפשר שנהגו להקל על פי דברי ראבי"ה דכתב דבזמן הזה לא בעיא הסיבה.**

Jewish.tv

שולחן ערוך שם סעיף ד
אשה אינה צריכה הסיבה אלא א"כ היא חשובה.
הגה: וכל הנשים שלנו מיקרי חשובות (מרדכי ריש פ' ע"פ ורבינו ירוחם), אך לא נהגו להסב כי סמכו על דברי ראבי"ה דכתב **דבזמן הזה אין להסב** (ד"ע).

שם סעיף ז
כל מי שצריך הסיבה, אם אכל או שתה בלא הסיבה לא יצא, וצריך לחזור לאכול ולשתות בהסיבה. **הגה:** ויש אומרים דבזמן הזה, דאין דרך להסב, **כדאי הוא ראבי"ה לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא הסיבה** (אגודה פרק ע"פ). ונראה לי אם לא שתה כוס שלישי או רביעי בהסיבה, אין לחזור ולשתות בהסיבה דיש בו חשש שנראה כמוסיף על הכוסות ; אבל בשני כוסות ראשונות, יחזור וישתה בלא ברכה (מנהגים), וכן באכילת מצה.

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סעיף י
אשה [סב] בין נשואה בין אלמנה וגרושה [סג] אינה צריכה הסיבה **לפי שאין דרך הנשים להסב** [סד] **ואין זה דרך חירות להן.** [סה] ואם היא **חשובה** [סו] **<u>ודרכה להסב</u>** [סז] צריכה הסיבה. וכל הנשים שלנו נקראות חשובות. [סח] **ואף על פי כן לא נהגו להסב.** [סט] לפי שיש אומרים [ע] שבזמן הזה אין צריך להסב כלל כיון שאף בשאר ימות השנה אין רגילות להסב כלל בארצות הללו אלא אף המלכים והגדולים יושבין כדרכן. ועל דבריהן סומכות הנשים עכשיו שלא להסב [עא].

סב) גמרא שם (אצל בעלה, וראה ב"ח ד"ה אשה, שהוא טעות סופר). טור ושו"ע ס"ד.
סג) ראי"ש שם, לדעת רב אחאי בשאילתות פ' צו סי' עז. טור לדעת בה"ג. פר"ח סוף ס"ד.
סד) שאילתות שם. טור בשם בה"ג.
סה) בלבוש ס"ד : **שאינו לה דרך כבוד.**
סו) גמרא שם. טור ושו"ע שם.
סז) כלבו סי' נ. וראה לשון הלבוש שם וב"ח שם.
סח) רבנו ירוחם נ"ה ח"ה מב, ד ו מרדכי (לז, ד) בשם התוס'. רמ"א ס"ד.
סט) דרכי משה ס"ק ב. רמ"א שם.
ע) מרדכי בשם ראב"ן (קסד, ד). טור והגהות מיימוניות פ"ז אות ב בשם ראבי"ה סי' תקכה. וראה גם לקמן סט"ו.
עא) דרכי משה שם. רמ"א שם. וראה רשימות שיעורים, פסחים ח"ב, סי' מט. העו"ב תשעט ע' 50.

ב"ח
ומה שכתב בשם אבי העזרי דבארצינו אין צריך להסב. כ"כ בשמו גם שאר מחברים **ומשמע מדבריו דאף בהסיבה ה"ל דרך חשיבות וחירות אלא מפני שהסיבה הויא לפעמים דרך חולים הילכך ישיבה כדרכה הויא דרך חירות לעולם ולכך אין צריך להסב אבל אם רצה להסב שפיר דמי** דבאינו חולה ודאי יורה על דרך חירות, והכי נהוג לכתחלה לעשות הסיבה מאחר שרבים חולקים על אבי העזרי וסבירא להו דאף בארצנו בעי הסיבה על כל פנים. **ומכל מקום להלכה אנו תופסין דברי אבי העזרי עיקר** ואם אכל מצה בלא הסיבה אין צריך לחזור ולאכול וכמ"ש האגודה (פ"י אות צב) ושאר אחרונים, אלא שמכל מקום נראה דמצוה מן המובחר לחזור ולאכול בהסיבה אבל אין לו לחזור ולשתות בהסיבה כיון דאיכא למימר דנראה כמוסיף על הכוסות. ובאבל תוך י"ב חודש הכרעתי בתשובתי (שו"ת החדשות סי' ה) שאין לו להסב מאחר דישיבה כדרכה ה"ל דרך חירות **כמ"ש ראבי"ה ואנו תופסין דבריו עיקר** ולשם הארכתי בס"ד וכן המנהג.

שו"ת ב"ח החדשות סימן ה
..בארצינו שאין רגילות להסב א"כ אין בהסיבה מצוה כמ"ש המחברים בשם ראבי"ה דאנו א"צ להסב, וא"ל דאנן לא נהגינן כוותיה דיחידאה הוא כמ"ש בהגה"מ, הא ודאי ליתא דהא מנהגינו כאגודה שכתב שבדיעבד יצא אם אכל בלא הסיבה, וכדאי הוא ראב"י לסמוך עליו בדיעבד, ודאי דמבואר דאנן תופסין עיקר כדברי ראב"י, **ומה שאנן אוכלין ושותין בהסיבה לכתחלה זה אינו נגד ראב"י, דגם הוא מודה דגם עתה הוא דרך חשיבות ותענוג ודרך חירות ושמחה, אלא שכתב שא"צ הסיבה דגם ישיבה כדרכו הוא דרך חירות ומ"ש בהגה"מ וז"ל ראב"י כתב שאין אנו צריכין הסיבה בזמן הזה שהרי בני חורין אין מסובין ואדרבה ישיבה כדרכו הוי דרך חירות**, אמנם יחידאה הוא ע"כ אין לדייק מל' ואדרבה כו' דר"ל דלכתחלה אין לישב בהסיבה אלא ישיבה כדרכו דהא ודאי ליתא שהרי בתחלת לשונו כתב אין אנו צריכין הסיבה וכו' דמשמע דאי בעי עביד הסיבה

אלא ודאי כך הם כוונת דבריו דאין אנו צריכין הסיבה בכרים וכסתות שהרי בזמן הזה בני חורין אין מסובין, ואדרבה ישיבה כדרכו הוא דרך חירות לעולם, משא"כ בכרים וכסתות דהוי דרך חולים, ואף על פי דבאינו חולה האי הסיבה בכרים וכסתות מורה על דרך חירות, מ"מ בישיבה כדרכו הוי דרך חירות עכ"פ, מש"ה אף לכתחלה א"צ הסיבה.

אבל ודאי מודה ראבי"ה ז"ל דבהסיבה בכרים וכסתות הוי נמי דרך חירות באינו חולה והלכך שפיר עבדינן כנ"ע דלכתחלה בעי הסיבה בכרים וכסתות מאחר דרבים חולקים על ראבי' וס"ל דאף בארצינו בעי הסיבה עכ"פ, ומ"מ ודאי אנו תופסין עיקר כדעת ראבי' דבדיעבד אין אנו חוזרים ואוכלים ושותים בהסיבה כרוב גאוני' כדפרישית וכיון שכן א"כ אנו תופסין עיקר דאין בהסיבה בכרים וכסתות מצוה.

כיון שהלכה כראבי"ה, ואעפ"כ אנו מחמירים, למה אין נשים מסיבין?

הברכי יוסף נתקשה בזה וכ' דלכן כולנו מסיבין, אבל אצל אשכנזים אין המנהג כן, אבל הספרדים נוהגים כן (עפ"י פסק בעלי תוס' מצרפת)! כמש"כ ר' חיים בנבשתי (ב' דורות לפני הב"י) בהגדה פסח מעובין.

ברכי יוסף
ג. הגהה. וכן הנשים שלנו מיקרו חשובות וכ'. כ"כ המדרכי (פרק י דף לז ע"ד) רבינו ירוחם (הנ"ל אות ב) משם התוס'. **וראיתי לראב"ן דף ע"ד (סי' תלט) שכתב ונשים בעו הסבה וחייבין באכילת מצה וכו'. ע"ש.** ונראה דעתו כהתוס', דהאידנא כלהו נשי מיקרי חשובות ובעו הסבה. ומיהו ק"ק דהול"ל דין התלמוד דאשה אינה צריכה אלא אם היא חשובה והדר לימא דהאידנא מיקרו כלהו חשובות, ולא לסתום ולומר ונשים בעו הסבה וחייבות וכו', דמשמע שכל זה מדינא דגמרא.

Jewish.tv

ונראה דלפי טעם הגאון דמאי דאשה אינה צריכה היינו משום דלאו דרכה למזגא, **והוא טעם כעיקר**, כמ״ש הרב פר״ח וכמ״ש אות ב׳. **אם כן האידנא דאיש ואשה, יחד עשיר ואביון, בימי שנה לאו ארח ארעא למזגא, מאחר שכן ליל התקדש חג דנהוג להסב, איש ואשה שוו בשיעוריהן, וצריכו הסבה, דאידי ואידי בכל השנה לאו ארחייהו בהכי. ודוק.**

ערוך השולחן סעיף ו

ורבינו הרמ״א בסעיף ד׳ כתב דנשים שלנו מקרי חשובות וצריכות הסיבה רק שסומכות על ראבי״ה דבזמן הזה אין להסב עכ״ל, וזהו מהמרדכי. **ולענ״ד קשה לומר כן דא״כ למה האנשים לא סמכו על ראבי״ה? ועוד דהוא דיעה יחידאי.** אלא נראה שסמכו על השאילתות והרי״ף לפי גירסתם, **וחשובה לא שכיח. ואפילו אם היא חשובה אינה מחזקת עצמה כן.**

הוצרך לחלוק על המרדכי, רבינו ירוחם, רמ״א וכו׳!

תירוצו של הגרש''ז אוירבארך זצ''ל על השאלה מנשים שאין מסיבין היום.

אבל צ''ע, חדא מהיכ''ת דהי' ב' תקנות?

ועוד בכה''ג לכאו' לא אמרינן דהתקנה קיימת אפי' בביטול הטעם:

תוספות

בביצה (ל, א ד״ה תנן) כתבו במה שאמרו חכמים (ביצה ל״ו ע״ב) דאין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין שמא יתקן כלי שיר, דכיון שאין אנו בקיאין בתיקון כלי שיר מותר לטפח ולרקוד.

הרמ״א מביאו בסימן של״ט

״והא דמספקין ומרקדין האידנא ולא מחינן בהו משום דמוטב שיהיו שוגגין וכו׳ וי״א דבזמן הזה הכל שרי דאין אנו בקיאין בעשיית כלי שיר וליכא למגזר שמא יתקן כלי שיר דמלתא דלא שכיח הוא ואפשר שעל זה נהגו להקל בכלי״.

> **הרדב״ז** כ׳ (פ״ב מממרים ה״ב) **דרק כשתיקנו סתם אמרינן דצריך מנין אחר להתירו** אבל כשפירשו את טעם התקנה והגזירה כשבטל הטעם בטלה התקנה, ובזה כתב ליישב את קושיית הראב״ד שם מריב״ז שביטל את מה שתיקנו קודמיו שיהיו מעטרין את שוקי ירושלים בפירות, ע״ש.

שו״ת תורת חסד (או״ח סימן י״ז) הרב שניאור זלמן פרדקין מלובלין נפ׳1902 [מהרי״ל דיסקינד, הגר״ח]

א. מביא ראיות דקי״ל כהרא״ש

> **שו״ת הרא״ש כלל ב סימן ח לענין לבישת ט״ק מפשתן**
> אבל בזמן הזה, שאין לנו תכלת ואין לנו היתר כלאים בציצית כלל, לא שייך למגזר כלל, דלא שייך לדמותו לדבר שנאסר במנין דאין לו היתר אלא ע״י ב״ד הגדול ממנו בחכמה ובמנין. **דכיון שטעם האיסור ידוע, אם נתבטל הטעם בטל האיסור ממילא**... דהיתר ביצה אין הטעם ידוע כ״כ לעולם, שיהא ההיתר תלוי במה שתקן שיהו מקבלין העדות כל היום כולו... וכיון דהשתא לא שייכא הך גזירה, שרי ממילא.

ב. אם הוציאו אנשים או אופנים בתחילה

ג. אם יש סיבה דוקא שלא לקיים התקנה

כולם שייכים כאן!

וצע״ג, ואי״ה בשיעור הבאה נראה איך מתורץ הענין ועוד כו״כ שאלות עפ״י דברי רבינו בקטע הנ״ל

Jewish.tv

אבל לכאורה צ"ע כי באמת מצינו שמעולם לא הי' שום תקנה להסיבת שמאל!

עני

משנה
ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך **ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב** ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחוי.

תוספות
ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב - דסלקא דעתך דהסיבת עני לא חשיבא הסיבה **דאין לו על מה להסב ואין זה דרך חירות.**

מהו המסקנה? הרי למעשה אין לו על מה להסב? ועוד למה לא ישען על השולחן או הכותל?

תוס' שבמרדכי רמז תריא
אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, משום דעני אין לו כרים וכסתות אלא ספסל וס"ד דאין חייב להסב, דאין דרך חירות בכך קמ"ל.

רבינו יהונתן על הרי"ף
ואפילו עני שבישראל לא יאכל בלילי פסחים עד שיסב, **כדרך בני חורין, על הכר, בהיסבת שמאל,** זכר לחירות.

ריטב"א
ואפילו עני שבישראל. פירשו בתוספות אפי' עני **שאינו רגיל בהסבה כל השנה כולה.** [וזהו דלא כרמב"ם דרק גדולים היו מסיבין].
וגם נמי: עשיר שהוא מיסב על כלי מילת וכרים וכסתות הוי חירות, אבל עני מפני שהוא אינו מיסב אלא על גבי ספסל [איך עושין הסיבה על הספסל?] ס"ד אמינא לא הוי דרך חירות **ולא צריך הסבה**, קמ"ל.

תוס' הר"ש משאנץ: ותימא מאי אפי' שייך כאן, וכי אין יכול עני לאכול בהסיבה.

ספר אבודרהם סדר ההגדה ופירושה ואפילו עני שבישראל שאינו רגיל בהסבה כל השנה עתה לא יאכל עד שיסב (פסחים פ"י מ"א), וגם נמי עשיר שהוא מסב על כלי מילת וכרים וכסתות הוי דרך חרות. אבל עני שאינו מסב אלא על גבי ספסל הוה אמינא לא הוי דרך חרות, ולא צריך הסבה קמ"ל דצריך הסבה.

מרומי שדה: סד"א דהוי כאשה דלאו אורחייהו..

שולחן ערוך תעב, ב
יסדר שלחנו יפה בכלים נאים כפי כחו, ויכין מקום מושבו **שישב בהסיבה דרך חירות.**
הגה: ואפילו עני שאין לו כרים **ישב** על הספסל (מרדכי ריש פרק ערבי פסחים).

דרכי משה
כתב המרדכי ריש פרק ערבי פסחים (לד ע"ג) דאפילו עני שאין לו כרים וכסתות יסב על הספסל אף על פי שאינו דרך חירות וכתב מהר"י ברין דמצוה להסב בכל הסעודה.

מגן אברהם ס"ק ג
ישב על הספסל - ולא על הקרקע, ובמרדכי משמע דגרסי' **יסב** על הספסל. וגם מותר לסמוך על ירך חבירו כדאי' בגמ' אבל לא על ירך עצמו דמחזי כדואג (מהרי"ל).

פרי מגדים אשל אברהם
ישב. עיין מ"א. ישב בשי"ן משמע ולא על הקרקע, ובמרדכי גורס יסב בסמ"ך, כי אף העני צריך היסיבה על צד שמאלו, ואם יש לו ספסל יסב עליו, ואם לאו צריך היסיבה על הקרקע על צד שמאל, עיין פסחים ק"ח א':

משנה ברורה ס"ק ח
יסב על הספסל - כצ"ל. ולצד שמאלו ואם אין לו ספסל והוא יושב על הקרקע (וכמו בארצות המזרח) גם כן צריך להסב על צד שמאל [פמ"ג].

צ"ע כי פרמ"ג רק מסביר המג"א, ולמה לא הביא אדה"ז?!

ערוך השולחן סעיפים ג-ד
ודע שהטור כתב בשם ראבי"ה דבזמן הזה במדינתינו שאין רגילין לאכול בהסיבה א"צ להסב ע"ש **אבל כל רבותינו לא ס"ל כן**. ואדרבא נלע"ד דכיון שמצוה לעשות שינויים בליל זה כמ"ש הרמב"ם בפ"ז [הל' ג'] שצריך לעשות שינויים בליל זה כדי שיראו הבנים וישאלו א"כ אין לך שינוי טוב מהסיבה שאין אנו רגילים בזה ועכשיו עושין אותו וראיה לזה שהרי במשנה [קט"ז.] בשאלת מה נשתנה לא הוזכרה שאלת ההסיבה ובנוסחא שלנו ישנה והטעם דבזמן המשנה לא היתה שינוי ולא היה לבן מה לשאול על זה אבל עכשיו שואל על השינוי ולכן העיקר כדברי רוב הפוסקים שחיוב יש בהסיבה.
[אבל ע' רמב"ם פיה"מ ריש פסחים "מיסב כדרך שאוכלים המלכים והגדולים כדי שיהא דרך חירות". הרי דלא כל אדם הי' עושה כן.]
ועוד ראיה ברורה דצריך הסיבה ממשנה דערבי פסחים ששנינו דאפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב כלומר דלא תימא כיון דעני הוא ואין דרכו בהסיבה א"צ הסיבה קמ"ל דלא וה"ה לדידן ורבינו הרמ"א בסעיף ב' כתב דאפילו עני שאין לו כרים **יסב**

Jewish.tv

[כצ"ל] על הספסל עכ"ל, כלומר **יעשה איזה הסיבה כל דהוא על הספסל להניח בגדו או חפץ אחר ובלבד שלא יהא בלא הסיבה דהסיבה מעכבת.**

כף החיים: צ"ל יסב.

שולחן ערוך הרב סעיף ח
ועני שאין לו כרים וכסתות להסב עליהן מכל מקום **ישב על הספסל ולא על הקרקע כבשאר ימות השנה. ואם אפשר לו** לסמוך על ירך של חבירו הרי זו נקראת הסיבה אבל לא יסמוך על ירך עצמו מפני שנראה כדואג ואין זו דרך חירות.

נקט כפשטות לשון התוספות, דאם יש לו על מה להסב, פשיטא, הרי גם שאר בנ"י אין רגילים להסב כ"א אנשים חשובים וכו'.

הרי חזינן דליכא תקנת "הסיבת שמאל" כ"א "ישיבה דרך חירות"!

לפ"ז יש לעיין אם להראבי"ה מותר להסב

ב"ח הנ"ל דלהראבי"ה מותר להסב, דג"ז דרך חירות

ראב"ן פסחים
ואינו יוצא ידי מצה אלא באוכלה בהיסיבה על השלחן. וכן ד' כוסות צריכין הסיבה, אבל מרור אין צריך הסיבה. **והם היו נוהגין לישב על המיטות ולהסב בהסיבת שמאל אבל אנו שאין אנו רגילין בכך יוצאין אנו כדרך הסיבתינו ואין לנטות ימין ושמאל.** ונשים בעו הסיבה. וחייבין באכילה מצה דכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה. וחייבין בד' כוסות שאף הן היו באותו נס דגאולה, ד' כוסות כנגד ד' גאולות והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי.

פירוש (המיוחס) לראב"ן על ההגדה (מה נשתנה): מסובין. שכך הי' דרך שרים ובני חורין במקום חכמים להסב על המיטות ומוטים על צד שמאלם ואוכלים, ולהכי תקנו בלילי פסח לעשות כן דרך שררה וחירות. ומה שאין אנו עושים כן – אחר מנהג מקומינו שאין דרך שרים להסב כן.

ראבי"ה חלק ב - מסכת פסחים סימן תקכה, ה
וחוזר לביתו, ויושב בהסבה. ובזמן הזה שאין רגילות בארצינו שיהיו בני חורין מסיבין **יושב כדרכו.**

מרדכי מסכת פסחים הסדר בקצרה רמז תריא
כתב ראב"ן [בימיהם] היו נוהגין לישב על המטות ולשכב ונהסב בהסבת שמאל דרך תענוג לכך היו חייבין לאכול בהסבה אבל אנו שאין אנו רגילין בכך יוצאין שלא כדרך הסבה ואין לנטות ימין ושמאל.

הגהות מיימוניות (חו"מ ז, ז)
[ב] ראבי"ה כתב **שאין אנו צריכין** הסיבה בזמן הזה שהרי בני חרי אינן מסובין, **ואדרבה ישיבה כדרכן הויא דרך חירות** אמנם יחידאה היא, ע"כ.

ספר מהרי"ל (מנהגים) סדר ההגדה
פעם אחת כתב מהר"ש שמצא כתוב בגליון אלפסי שהניח לו אביו מה"ר זעקיל ז"ל, ששמע מפי רבו הר"ר יודא ז"ל דדוקא בימיהם שהיו רגילין בהסיבה בשאר ימות השנה, אז מחוייבין בה בפסח, אבל לדידן שבשאר ימות השנה לא נהגינן בהסיבה, **אין לנו לעשותה בלילי פסח, דמה חירות שייך בזה אדרבה דומה לחולה, וכ"כ אבי העזרי.**

ספר אמרכל
כתב [ר]אבי"ה ורבינו ברוך ממגנצ"א [כולם חכמי ממגנצא] והרב חיים דווקא בימיהם שהיו רגילין לישב במטות ולהסב עליהם, אבל אין אנו רגילין בכך יוצאין כדרך הסבתינו, ואין צריך הסבת שמאל. **ועוד אמר הר"ר חיים אדרבה דרך חירות ושררה לישב בלא סמיכה כדרך המלכים אוכלים.**

ברכי יוסף
ג. הגהה. וכן הנשים שלנו מיקרו חשובות וכו'. כ"כ המדרכי (פרק י דף לז ע"ד) רבינו ירוחם (הנ"ל אות ב) משם התוס'. **וראיתי לראב"ן דף ע"ד (סי' תלט) שכתב ונשים בעו הסבה וחייבין באכילת מצה וכו'. ע"ש.** ונראה דעתו כהתוס', דהאידנא כלהו נשי מיקרי חשובות ובעו הסבה. ומיהו ק"ק דהול"ל דין התלמוד דאשה אינה צריכה אלא אם היא חשובה והדר לימא דהאידנא מיקרו כלהו חשובות, ולא לסתום ולומר ונשים בעו הסבה וחייבות וכו', דמשמע שכל זה מדינא דגמראג.

ונראה דלפי טעם הגאון דמאי דאשה אינה צריכה היינו משום דלאו דרכה למזגא, והוא טעם כעיקר, כמ"ש הרב פר"ח וכמ"ש אות ב'. **אם כן האידנא דאיש ואשה יחד עשיר ואביון בימי שנה לאו ארח ארעא למזגא, מאחר שכן ליל התקדש חג דנהוג להסב, איש ואשה שוו בשיעוריהן, וצריכו הסבה, דאידי ואידי בכל השנה לאו ארחייהו בהכי. ודוק.**

ד. ראבי"ה כתב דבזמן הזה וכו'. ראבי"ה (סי' תקכה, עמ' 154) אזיל בשיטת זקנו ראב"ן שכתב דף ע"ד (סי' תלט) הם היו נוהגין לישב על המטות ולהסב בהסבת שמאל, אבל אנו שאין אנו רגילים בכך יוצאים אנו בדרך הסבתנו ואין לנטות ימין ושמאל. והגמי"י (פ"ז אות ב) כתבו על סברת ראבי"ה דיחידאה היא. ומיהו שם כתבו משם ראבי"ה אדרבה ישיבה כדרכה הויא דרך חירות. **ומזה אזהרה שמענו שלא להסב.** ובהא אפשר דראב"ן אף שכתב אין לנטות וכו' אין כונתו שאם ירצה להסב לאו שפיר עבד. ודוק.

Jewish.tv

נמצא דלפי חכמי ממגנצא לא נתבטל דין הסיבה כ"א דתקיים ע"י ישיבה כדרכה!
וא"כ צ"ע למה אנו עושין הסיבה?

ולכן הביא הרבי המדרשים!

לפ"ז מובן דרק לפי פי' הרבי מתורץ השאלה מנשים, כי אין להם לעשות זכר, כי גם ביצ"מ מסתמא לא עשו, כי אינו דרך כבוד להם.

ולכן פי' הרבי המדרש דלא כר' יוסף טוב עלם.

מתורץ לפי"ז שאלת העולם מובא במאורי המועדים להגאון ר' דוד סאלאווייצ'יק בכפוהו לאכול מצה דיצא, והרי ליכא הסיבה, וכמובן דאם משום חירות א"א לכופו. והוא תי' עפ"י הראבי"ה, דהיינו להחולקים אין אנו מתחשבים עם עצם החירות אבל כמובן שיש חילוק.

עוד בענין הסיבה

ר"ה כ"ח א' כפאוהו ואכל מצה יצא.

אמר מ"ח לפני מו"ר הגרמ"ד שליט"א מה שמקשים העולם, דלפי' הרמב"ם דאם אכל בלא הסיבה לא יצא י"ח ונריך לחזור ולאכול בהסיבה, איך יצא י"ח אכילת מצה בכפאוהו לאכול שהרי גם ההסיבה היתה בע"כ וכה"ג לא מהני הסיבה שאין זה דרך חרות. ואמר דלמ"ד שהטעם למצות הסיבה הוא משום דרך חרות מ"מ אם עשה מעשה הסיבה שאין בה דרך חרות יצא י"ח הסיבה, ולכן גם בכפאוהו ואכל מצה יצא דסו"ס יש בזה מעשה הסיבה. ופשוט. (ה.ה. עי' בשו"ע סי' תע"ב שהביא שי' הרמב"ם שבזה"ז אין להסב, והטעם שאין דרך לאכול כל הסעה בהסיבה ואין זה דרך חרות, והנה להלכה לא נקטינן כדבריו, והיינו דלמ"ד לעיקר טעמא דמצות הסיבה היא משום דרך חרות מ"מ אין המצוה דוקא באופן זה, ולכן גם בזה"ז שאין הסיבה שלנו דרך חרות מ"מ מקובה הסיבה ומחויב בה וכמש"נ).

Jewish.tv